

Juan Ignazio Zulaika, puntista ohia

«Gure garaian, erretiratu arte seguru zen pilotaria»

Behin batean izan ziren pilotari batzuk, zesta-punta nahiz raketa jokalaria, Amerika amets izan zutenak. Izan ziren ametsa gauzatu zutenak, Juan Ignazio Zulaika, kasu, ametsaren gozotik bezainbat amesgaiztoaren ozpinetik dastatu zuenak AEBetan. Txik-txak blogean kontaktzen du...

Miel A. Elustondo

ARGAZKIAK: ZALDI ERO

Zesta jokalaria ez ziren bakarrik Gernikan eta Markinan.

Ezta pentsatu ere. Gipuzkoan zesta-punta jokatzeko zaletasun handia zegoen. Villabona inguruan, Oarsoaldean... Bizkaian Markina izan zen foku handiena, handik irten ziren pilotari gehienak, baina Tolosako eskolatik ere ehunka irten ginen.

Tolosara bizitzera joan zineten 6 urte zenuela.

Pilotan ari nintzen zortzi urte nituela. Aita pilotazalea, eta frontoitik gertu bizi ginen. Anaia zaharra eta biok gainerako pilotariek nola jokatzeko zuten begira egoten ginen. Halako batean, aita zesta bana ekarri zigun, eta Anoetan (Tolosaldean), hala-moduzko frontoi irekian hasi ginen saioak egiten. Gero, aitak Rafael Elizondorekin hitz egin zuen, urte askoan toki askotan pilotan ibilitakoa -Kuban, Manilan, Mexikon...-, eta erretiratu zenean Tolosako pilota eskolako maisua.

Eta Elizondok eskolarako hartu zintuzten. Ez zituen denak hartuko, hala ere.

Denak hartu, ez. Gaztetxoak nahi zituen hark. 17-18 urteko mutil sendo eta indar handikoak nekez hartzen zituen.

Haiei teknika irakasteko modurik ez, nonbait. Kankailu haiek aitarekin joaten zitzaizkionean, Rafaelek [Elizondo] proba egiten zien, traketsak zirela ikusten zuen, eta dena delako mutilaren aitari esaten zion berandu xamar zela haiei ezer erakusteko, eta han itzultzen ziren burumakur aita-emeak etxera.

Ez zen zuen kasua izan.

Ez, gu oso gazte hasi ginen, indarririk ez geneukala. Ikasteko aproposak. Eta ikasi genuen, eta pilotari izan ginen. Nik, esaterako, 14 urterekin debutatu nuen, Zaragozan (Espainia). Hori zen debuta egiteko adina. Baziren 13 urterekin debuta egindakoak ere, artean galtza motzetan ibiltzen ziren mutikoak. Eta Kubara nahiz Madrilerara joaten ziren. Guretzat ere izugarria izan zen etxetik irteera. Oso mundu txikia zen gurea, eskola eta familia, ez zen besterik. Frankismoa zen, egoerari buruzko informazioarik ez, eta bestalde, erlijioak oso baldintzatu bizi ginen, lotsa eta erruduntasuna barruraino sartuak: sexu informazioarik ere batere ez, neskekin harremanik ez, eskolan mutilak mutilekin ginen, neskek neskekin... Horrek pisu handia izan zuen gure heziketan.

Erbestean bestela zen.

Orduan, komeriak. Batetik, sekulako ilusio eta ametsa genituen Amerikara-eta joateko. Bestetik, berriz, lotsa eta beldur handia genuen, guztiz lotuta bizi ginen, zentzu guztietan.

Juan Ignazio Zulaika Barreras

Andoain, 1956

Tolosan hazi zen, baina 14 urte besterik ez. Pilotari ari zen Zaragozan 15 urte zituenean. Harrezkero, Milan, Bartzelona eta Floridako frontoiak zapaldu zituen, Amerikako ametsa betez. Pilotariek 1988an AEBetan hasi zuten grebak zapuztu zuen ametsa. Urtea eta zenbait hilabete borrokan eman eta gero, Euskal Herrira itzuli zen 1989an, ezkondua eta haurra zutela ordurako, bestelako bizimodu bat amets, bestelako lanbide bat. Garraio enpresa batean hasi zen lanean eta, bestalde, Amerikan pilotari da haurra zela Euskal Herrira etorritako hura.

Amerika amets zuek.

Tolosan ikasten ari ginela Tximela eta fama handiko pilotariak etortzen ziren, eta gu haiei begira egoten ginen, gaur egun mutikoez futbolariei begiratzen dieten miresmen berarekin. "Hau Ameriketatik etorri duk. Hura Filipinetatik. Beste hura Madriletik. Halako, Mexikotik". Ez genuen erbesterik ezagutzen, baina gure buruan, irudimena libre. Gogoratzen naiz Miamin liburuxka moduko bat publikatzen zutela, pilotarien fotografiak, kinielak... guretzat hura ikaragarria zen, entenditzen ez bagenuen ere: ingelesezko izenak guretzat arraroak, pilotari kubatarrek euskaldunekin batera pilotan...

Mundu horrekin bat egin zenuen zuk ere halako batean.

Bai. Garai hartan, pilotariak lau-bost hilabete jokatzeko zuten Amerikan. Gero, Euskal Herrira etorri eta Espainian jokatzeko zuten Zaragozan, Madrilan, Mallorcan... Gu baino zaharragoak ziren haiek, etortzen ziren, joaten ziren, eta gu, berriz, Amerikara joateko gure txanda noiz ailegatuko zain bizi ginen. Halako batean, Miamiko frontoiko enpresaburuak etortzeko zela esan ziguten, eta jakin nuen ni ikustera etorria zela; besteak beste, ni. Jokatu nuen, baina guztiz urduri. Gero, intendenteak hots egin zidan bulegora, eta han, Amerikako enpresaburuak esan zidan, erdi ingelesez erdi gaztelaniaz, gaztetxo nintzela, itxaron egin behar nuela heldu arte, tokia izango nuela. Nik, berriz, nire ume fantasian uste nuen egun hartan bertan egingo zidala kontratua, eta arraioa!, zapuztuta geratu nintzen. Berehalaxe, berriz, Milanera joateko aukera izan nuen, zenbait beteranorekin: "Gaztetxo duk baina badik heldutasunik". Aitari baime-na eskatu behar izan nion. Hark baietz, eta Milanera. Hantxe bete nituen hamabost urte. Jauzi ikaragarria izan zen. Zaragoza herri handi bat besterik ez zen. Milan, aldiz, hiria, zeharo ezberdina. Hango giroa, eta hizkuntza, eta kultura, eta zinema, eta politika giroa... Oso gustura igaro nuen, nahiz eta lotsa eta erruduntasun sentipen hark erabat baldintzatzen ninduen.

Bakarrik zinen?

Nire moduko mutiko gazteekin. Beasaindar batekin joan nintzen. Han, berriz, bizkaitar batekin elkartu ginen

etxebizitzan, eta ikasleen modura bizi ginen. Etxetik frontoira joan-etorrian. Frontoiko ikusleak gaiztoak ziren, biraoka ez baina zalaparta handia ateratzen zuten, eta ikaragarri sartzen ziren pilotariekin. Han ez zuten barkatzen, 14 urte izanagatik ere. Bestalde, mundua agertu zitzaidan. Italiara ikasi nuen, pixka bat irakurriz, zinemara joanez...

Puntista karrera egiten zu, beti Amerika amets.

Baina hara joateko errazago zen Bartzelonako frontoiaren bidea egitea, Milan-goa baino, eta Kataluniara joan nintzen. Urte eta erdi egin nuen.

Zure bidean aurrera, Bartzelonatik Amerikara joan zinen.

Floridara joateko kontratua eskaini zidaten, Tampa hirira, 1973an. Hala ere, 1974ko urtarrilaren lehenengoan hasi genuen denboraldia. 45 ginen, helduak batetik, gazteak bestetik, nork bere buruari begiratzen zion han. Ni, neure sokakoekin elkartu nintzen, ohi denez, Hernaniko Lujanbio, Sebastian Arruabarrena Astigarragako, Alkorta mutrikuarra...

Eta zer zen Amerika?

Hura deskubrimendua! Paisajea, klima, frontoia –leporaino beteta egunero–, neskak nonahi, ondo ikusiak gu pilotariok... Oso garai polita izan zen. Gure artean lehia handia zegoen; Tampan, gure frontoian lehia lasai xamarra, baina, Miamiakoan, basatia. Gure hiria ere Miamiakoa baino lasaiagoa zen, latino asko ere bai hemen, Kubatik joandakoak ere bai... Tampan, amerikarrak ziren gehienak. Han ere hizkuntza ikasi nuen, eta unibertsitatean ere hasi nintzen, zertarako ari nintzen jakin gabe ere.

Unibertsitatean ere ikasten pilotaria?

Bai. Kar, kar... Soziologia gaiak, antropologia... gai horietarako joera izan dut beti.

Ez ziren asko izango zure modukoak.

Ez, garai hartan batere ez. Gaur egun bai, badira unibertsitatean ikasten ari direnak. Konturatu dira pilota eta gero ere bizitza dagoela. Gure garaian bestela zen, erretiratu arte seguru zen pilotaria, hala ikusten genuen. Ni, 20 urte eta zerbaitekin ikasten hasi nintzen, baina presarik gabe. 40 urterekin ere jokatzeko

Patxadaz

“Gogoratzen naiz Hartford eta Bridgeport-eko pilotariak bilerak egiten hasi ginenean, han azaldu zela behin, Egurbide. Intendente ari zen beste frontoi batean, baina denboraldia hasi gabe zegoen. Hartu ninduen eta galdetu zidan: ‘Hi, uste duk grebara joko duzuela?’, eta nik: ‘Ezta pentsatu ere! Bilerak egiten ari gara, patxadaz, elkarteak sortu...’ Horixe pentsatzen nuen. Baina handik hiru astera kale gorrian ginen denok!”

Egurra, latz!

“Amerikan paradisuari bizi ginen eta, aldiz, uste genuen hura infernua zela. Beti protesta jotzen ari ginen. Frontoiak lepo betetzen ziren, enpresaburuek diru asko irabazten zuten, zegokiguna baino gutxiago irabazten genuen, seguru asko. Lanean beti dago protesta jotzeko arrazoirik. Gure kasuan, ez genuen asmatu egoera kudeatzen, ez genuen gerririk izan. Muturreko jarrerak hartu genituen: ‘Egurra, latz!’, esaten genuen”.

Eskiolak

“Gure frontoian itzalean, pilotari amateurren mundua sortu zen, eta guk haiei saltzen genizkien erabilitako xextoak. Guk grebara jo genuenean, eskirol joateko aukera izan zutenean, gure frontoira zuzen, guk saldutako xextoak hartuta! Kar, kar... Mutrikuar batek esaten zuena: ‘Zer uste zenuten, bada, zertarako nahi zituztela gazte hauek?’”

ikusten nuen neure burua. Bestalde, Euskal Herrira begira bizi nintzen, Trantsizioa ere hor zen. Han izan ez banintz, ez dakit non bukatuko nuen hemen. Gogoratzen dut bazela aldizkari bat, *Triunfo*, Alderdi Komunistarena, eta Eduardo Haro Tecglen-en artikulu onak. *Zeruko Argia* ere jasotzen nuen.

Zeruko Argia ere bai.

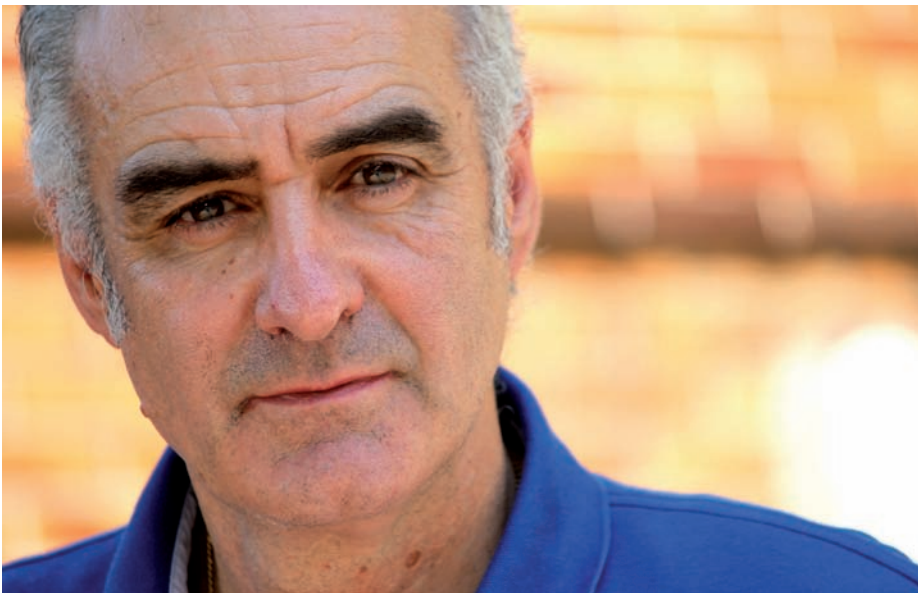
Bai. Floridan bizi nintzen, baina Euskal Herrira begira. Han baina hemen. Tampan eta Ocalan-en jokatzeko nuen, eta bi hilabete Euskal Herrian izaten nintzen. Hurrena, Bridgeport-eko frontoira joateko eskaintza egin zidaten: bost-sei hilabeteko sasoiaren zena han, eta udako jaialdiak hemen. Barruan sartuta neukan honako gogoia, eta etorri nintzen. Eta emaztea izango nuena ezagutu nuen, ezkondu ginen, eta Bridgeportera etorri zen. Baina muturra hemen sartua neukan ordurako.

Greba sonatua etorri zen tartean.

1988an grebara jo genuen. Diru eskararik izan ziren lehen gauza. Horretarako, *jai-alai player*-en [puntista jokalarien] sindikatua sortzea erabaki zen. Gainera, ni jokatzeko ari nintzen frontoian sortu zen txinparta. Gernikako Pedro Olarretak deitu gintuen; zerbait esan nahi zigula. Panfleto bat irakurri zigun esanez enpresak soldatak bi halakotzen ez bazituen gose grebari ekingo ziola. Ez genion kasu handirik egin, baina intendenteak Olarretarena jakin zuenean kaleratu egin zuen. Hala ere, Olarretaren kezka hura jaso egin zuten batzuek, eta sindikatua sortzeari ekin zioten. Abokatu bat ere hartu zuten, eta aurrera. Gauza moderatu xamarra zela esango nuke. Gero, ordea, elementu muturrekoek hartu zuten prozesu haren gidaritza, enpresa beraren jarrera ere gogortu egin zen.

Lehertu egin zen gauza.

Enpresak gogor, eta jokariak ere gogor. “Egurra eman beharra zagok hemen!”, esan zuten batzuek, eta sekulakoa sortu zen. Euskaldun bero borrokalaria atera zen gure barruetatik, eta hordago handira! 600 bat pilotari greban, hamalau bat frontoi itxita Floridan eta Connecticut-en. Enpresak, orduan, eskirolak kontratatzen hasi ziren, amerikarrak batzuk, gure artekoak ere bai beste batzuk. Eta gutxieneko batzuk bete

Off the record: Txik-txak!

Ezohiko pilotaria da Juan Ignazio Zulaika. Betikoa du aitagandik jasotako irakurtzeko zaletasuna. Maximo Gorki, Honorato Balzac, Pio Baroja... irakurri zituen gazterik etxean. Italian pilotari ari zela, berriz, Henri Charriere-ren *Papillon*, Mario Puzzoren *Aitaordea*... eta beste hainbat. Lehen, irakurri. Orain, irakurri eta idatzi egiten du, txik-txak, zesta jokalariaen jokaldian.

eta frontoiak atzera irekitzen hasi ziren. Jende gutxi bildu zen frontoietara, apustuak ere barregarriak, baina mugimendua puskatzeko itxaropenarekin enpresaburuak. Gu, berriz, piketeetan, frontoiei bueltaka, filmetan bezala.

Argazkiak ere badira.

Segituan konponduko zela uste genuena, bihurritu egin zen. Bide judiziale-tik jo zuen gauzak. "Lasai egon mutilak, denok hartu beharko gaituzte berriz, eta atzeratutako diruak ere jasoko dituzue", esaten ziguten gureek. Baina luze jo zuen, eta nik, halako batean, erabaki pertsonala hartu nuen. "Nik ez dut etorkizunik ikusten, banoak Euskal Herrira", esan eta etorri nintzen.

Zer diozu oraingo egunean greba gogor eta luze hartaz?

Oso gai konplexua da, oso konplexua,

irakurketa eta bertsio ezberdinak baitaude. Momentu jakin bat gertatu zen, lidergoa ere halakoa, euskaldunon egoskorkeria ere hortxe... Ikusmoldearen arabera, gure jokabidea heroikoa izan zen, edo kixoteskoa. Borrokarako grina hura ikaragarria izan zen. Baina esan dizut, azkenean nik neure erabakia hartu eta etorri nintzen. Zenbait partida ere jokatu nituen hemen, baina gutxi batzuk besterik ez. Ilusiorik ez, goi mailan jokatzeko ere zalantzak, eta 1992an utzi egin nuen. 36 urte nituen, eta bitartean, greba hasi zenetik, bi urte egon nintzen xextoa hartu gabe.

Horrelaxe amaitu zen zure jai-alai Amerikan, eta jai-alai bera ere bai kasik.

Bai. Pilotari batzuk etorri egin ziren, nahiz eta gehienak han geratu, bizimodu hura egin zeukaten eta. Nire anaia, adibidez... Azkenean, epaileek arrazoia

eman zioten gure sindikatuari, enpresaburuak jokalaria berrartzera behartu zituzten, baina frontoia ez zen lehengora itzuli. Grebak iraun zuen bitartean, bestalde, era guztietako joko, loteria eta apustuak zabaldu ziren, eta kito frontoiak. Bata bestearen ondoren itxi ziren.

Jai Alai Blues dokumentalak horixe kontatzen du, partez.

Bai, bada. Gaur egun bi frontoi dira, bata erdipurdika. Are gehiago, legeak aginduta irauten dute frontoiek irekita, zeren apustu baimenari eutsi nahi badiote, jai-alai eskaintzera behartuta daude bi frontoi horiek irekita. Ez da inor ikustera joaten, baina frontoiak derrigortuta daude partidak antolatzen. Orain 70 bat pilotari izango dira han. Hemen eskuz ari direnak baino gehiago, hemen 48 baitira. Hala ere, ez dute zarata makala ateratzen. Kar, kar... ■

BERTSOLARI
TXAPELKETA
NAGUSIA
2017

Final laurdenak

Irailak 23, BAIGORRI
Irailak 30, SEGURA
Urriak 1, LEITZA

Urriak 7, ZALLA
Urriak 8, ZUMAI
Urriak 14, TOLOSA

Antolatzailea

Laguntzailea

ARGIA

bertsozale.eus